

HUNDRA ÅR FINSK HEDNAMMISSION

av

MATTI PELTOLA

Starka väckelserörelser karakteriserar den första hälften av det nittonde århundradets kyrkohistoria i Finland. I många trakter av landet skapade dessa nytt liv. Även hedningarnas salighet hade för många hjärtan blivit en brännande fråga. I en del kretsar hade man till och med insamlat pengar, och medlen sändes till Sverige för att understöda Svenska Missionssällskapet, som grundats i medlet av trettioalet. Men både den världsliga och kyrkliga överheten såg med oblida ögon dessa strävanden. Över hela Europa drog sig vid den tiden reaktionens djupa skuggor samman. Dessa förkroppsligades framför allt i den ryske tsaren Nikolai I. En långvarig process, som i slutet av trettioalet fördes mot några av väckelserörelsens ledare i Finland har blivit ryktbar. Bland de framställda anklagelserna utgjorde en viktig punkt även sparbössorna, vilka en del präster hade haft i sina prästgårdar «under förevändningen, att utbreda evangelium bland hedningarna». Och ännu så sent som 1853 varnade landets båda domkapitel genom hemliga cirkulär prästerskapet för sådan penninginsamling. Men 1855 avled tsar Nikolai och hans efterträdare hade redan blivit känd som en vän av reformer. Nu hade tillfället kommit på vilket missionsvännerna hade fått vänta.

I anledning av det förestående 700-års jubileet av «kristendomens införande i Finland», under vilken benämning man år 1857 firade minnet av det s.k. första korståget, fick kristenhetens missionsplikt i pressen ett starkt framhävande. Ett besök av *Karl Graul* i Helsingfors, för att hålla missionsföredrag, bidrog även till att intressera vidare kretsar för hednamissionen. På några år var atmosfären i den mån helt förändrad

att man i sammanhang med sagda jubileum kunde bestämma om uppbärandet av en kollekt för hednamissionen i alla kyrkor i Finland. De influtna medlen deponerades till dess det bleve möjligt att grunda ett missionssällskap. Sålunda var marken beredd, och den 19 januari 1859 grundades Finska Missions-sällskapet i Helsingfors. Den första ordföranden var *Frans Ludvig Schauman*, professorn i praktisk teologi vid Universi-tetet.

Under de första åren understödde Finska Missionssällskapet tyskt missionsarbete, nämligen Leipziger, Hermannsburger och Gossner missionen. Sällskapets sekreterare, fältprästen *K. J. G. Sirelius*, som snart utnämndes till missionsdirektor, var av den åsikten, att egna finska missionärer borde sändas ut till hedna-länderna, och att för den skull en egen missionsskola var av behovet påkallad. År 1862 öppnades sålunda en missionsskola i Helsingfors och sex år senare kunde de första eleverna ordi-neras. Ett par missionärer blev även utbildade i Hermannsburg.

Det visade sig vara en svår uppgift att välja det område, där de finska missionärerna skulle få sitt arbete förlagt. Rhenska Missions-sällskapets pionjär i Hererolandet, missionär *Carl Hugo Hahn* utövade ett avgörande inflytande på den slutliga lösnin-gen. Han föreslog Finska Missionssällskapet, att verksamheten skulle inledas bland de Ovambostammar, som bodde i den nord-västliga delen av Sydvästafrika, och vilka han själv ett par gånger hade besökt. Enär vid samma tidpunkt en del andra möj-ligheter måste lämnas utan beaktande, godkände Finska Mis-sions-sällskapet förslaget. Sedermera gjorde missionär Hahn de unga finska missionärer, som utsändes 1868, förtrogna med det praktiska missionsarbetet å sin missionsstation, förrän de själva vidtogo med arbetet i Ovamboland, dit de anlände år 1870.

Snart nog måste de finska missionärerna konstatera, att Ovambolandet ingalunda var något lättarbetat missionsfält. Hövdingarna regerade med en absolut, despotisk makt, vars like man även i dåtida Afrika sällan påträffade. En brutal he-dendom rådde överallt. Få människor visade intresse för mis-sionärernas budskap. Vita slavhandlare, som från norr trängde

in i landet, försökte upphetsa ovambohövdingarna mot missionärerna. Klimatet kände intet förbarmande. Därtill voro de yttre omständigheter, i vilka missionärerna måste arbeta, möjligast fattiga. Sällskapet, som icke ägde någon större erfarenhet, hade sänt ut alltför många missionärer, med beaktande av sällskapets begränsade tillgångar. Med den första gruppen hade sammanlagt tio missionärer ankommit till Ovamboland. Missionärernas anseende led naturligtvis avbräck bland folket därigenom, att de i en del fall måste tigga om sitt uppehälle hos de hedniska ovambohövdingarna.

Först efter 12½ år, i januari 1883, kunde de första hedningarna döpas i Ovamboland. Även därefter skedde församlingarnas tillväxt mycket långsamt. Vid sekelskiftet hade församlingarna sammanlagt 752 medlemmar. I början av nittio-talet, då Finska Missionssällskapet en tid hade endast tvenne missionärsfamiljer ute på fältet, hade även Rhenska Missions-sällskapet upptagit arbete bland en av ovambostammarna. Efter första världskriget överlät den tyska missionen detta område till Finska Missionssällskapet.

Ären efter det första världskriget betydde ett genombrott i missionsarbetet bland ovambostammarna. Hela landet hotades år 1915 av en hungersnöd av så stora mått, att man icke ens i det av hunger ofta hemsökta Ovambolandet någonsin hade upplevat en sådan. Av en befolkning på högst 150.000 själar skall minst 30.000 ha gått under. Lidandestiden hade gjort folket moget för att mottaga det kristna budskapet. Även de yttre förhållandena hade blivit gynnsamma för den nya tron, när år 1912 hövdingen för stammen Ondonga, där den finska missionen hade arbetat längst, hade övergått till kristendomen och även bland de övriga ovambostammarna hade de flesta hindren blivit undanröjda. I början av tjugotalet kunde arbetet i Ovamboland för den skull uppleva en härlig skördetid, när stora massor anslöto sig till församlingen.

Det hade varit omöjligt för de finska missionärerna att behärska de nya uppgifterna utan den effektiva hjälp de kunde påräkna från de inföddas sida. Men år 1913 hade man öppnat

ett lärarseminarium, och i början av tjugotalet vidtog man även med utbildandet av pastorer i Ovamboland. Missionär *Martin Rautanen*, en av pionärerna, som år 1870 hade kommit till landet, och vilken särskilt blivit känd såsom översättare av Bibeln till ndonga-språket, fick ännu uppleva den dag i september 1925, då de första ovamboprästerna blev ordinerade.

Vid tiden för det första världskriget hade man dragit en konstlad gräns genom ovambostammarnas område mellan det portugisiska Angola och Sydvästafrika. Finska Missions-sällskapet måste nöja sig med den sydliga delen av landet som arbetsfält, vilket icke bjöd på några större möjligheter att utvidga verksamhetsområdet. Ovambolandet ligger som en bebodd ö i mitten av oerhörda öknar. I denna situation riktades de finska missionärernas blickar på den mäktiga Okavangoflodens område, som flyter fram ungefär 300 km österom Ovambolandet och tjänstgör som gräns mellan Angola och Sydvästafrika. Flodsträndernas bebyggare är nära besläktade med ovambostammarna. Man företog färder till Okavangogebitet, och i slutet av tjugotalet utsträcktes Finska Missions-sällskapets arbete även till detta område. Tyvärr måste missionärerna konstatera, att den katolska missionen redan under halvtannat årtionde hade varit i verksamhet främst vid nedre Okavango. Trots många svårigheter har dock även den evangeliska tron kunnat slå rot på södra stranden av den vackra floden.

De hittills ganska små församlingarna i Okavango-området är förenade med Ovambolandets församlingar till en enhetlig evangelisk-luthersk Ovambo-Kavango-kyrka. Det sammanlagda medlemsantalet i denna kyrka, som år 1954 blev självständig, och som även fått den sydvästafrikanska regeringens officiella erkännande, har redan överskridit 100.000. Det finska missionsarbetet i Sydvästafrika har uttryckligen framhävt vikten av att uppfostra ett afrikanskt ledarskap. Utom det teologiska seminariet, vid vilket kandidaterna t. ex. får studera Nya Testamentet på grundspråket, är ett lekmannainstitut verksamt, där man vid särskilda kurser utbildar personer för olika uppgifter i kyrkans tjänst. Missionens sjukvård och skolverksam-

het står på en hög nivå och får regelbundet understöd från regeringen.

På 1890-talet såg det ut som om Finska Missionssällskapets arbete hade stagnerat i Ovamboland. Men samtidigt hade ett större intresse än någonsin tidigare för hednamissionen vaknat i hemlandet. Många blickar riktades då mot fjärran östern, där mogna fält tycktes vänta på att bli skördade. Av flere orsaker ansåg man ett andra missionsfält mycket önskvärt, och år 1902 hade Finska Missionssällskapet påbörjat en ny verksamhet i den stora Hunan-provinsen i Kina. På några år ville missionärerna besätta området med en befolkning på cirka 3 miljoner människor. Visserligen var deras antal ringa, men de ville med hjälp av kinesiska evangelister bemästra uppgiften. Revolutionen år 1911 och i synnerhet förvirringen sedan år 1927 har skadat arbetet. När den nationalistiska regeringen i Kina år 1949 bröt samman och missionärerna måste lämna landet, hade församlingarna å det område som anförtrotts Finska Missionssällskapet sammanlagt 2500 medlemmar. Missionens arbetskraft, missionärshustrurna medräknade uppgick till 20 personer. Tvenne missionärer stannade ännu för en tid kvar på sina poster, den sista av dem lämnade Kina i slutet av år 1953. Sedan flere år har en finsk missionär varit verksam vid det lutherska teologiska seminariet i Hongkong. Det nya missionsfältet på södra Formosa, vilket öppnades år 1956, gäller som en fortsättning på Finska Missionssällskapets arbete i Fjärran Östern. Även här har man fått döpa de första hedningarna.

Intresset för hednamissionen i den finska kyrkan har ökat från år till år efter andra världskriget. Redan förrän dörrarna i Kina hade blivit stängda, hade Finska Missionssällskapet inträtt i det lutherska samarbetet i Tanganjika, där gamla tyska missionsfält förvaltades gemensamt. På hösten 1948 avreste de första finska missionärerna till Tanganjika, och i synnerhet sedan 1953 har Finska Missionssällskapets arbetsinsats blivit konsiderabelt större, då sällskapet tog över ansvaret för Kondeområdet i Syd-Tanganjika. Trots inflationen har Finska Missionssällskapet sålunda kunnat öka sin insats, oaktat den stat-

liga kontrollen av utländsk valuta har satt vissa gränser för utvidgandet av arbetet. På sällskapets områden arbetar i detta nu i Sydväst-Afrika, Tanganjika, Formosa och Israel, där sällskapet underhåller ett barnhem och en skola för judiska barn, sammanlagt över 120 missionärer, missionärshustrurna medräknade.

Om en konkurrens mellan olika missionssällskap inom den finska kyrkan kan man knappt tala, då circa 90 % av missionsverksamheten inom Finlands lutherska kyrka är koncentrerad i Finska Missionssällskapet. Utom det sistnämnda finns det en enda missionsorganisation inom kyrkan, som medvetet arbetar på grundvalen av den lutherska bekännelsen, nämligen Lutherska Evangeliföreningen, vilken under närmare 60 år arbetat i Japan. Skildringen av dess verksamhet liksom av de frikyrkliga missionsföretagen faller ändå utanför ramen för denna artikel.